

A KRITIKA.

A mikor először részesültem abban a megtisztelő szerencsében, hogy özvegy Katlan Jánosné asszonnyal eszmecserét folytathattam, mindjárt meg kellett győződnöm arról, hogy kevés olyan pletykája lehet a városnak, amelytől ő irtózáttal fordulna el. Olyan azonban egyetlenegy sincs, amelyik örök lakást venne a szívében. Úgy gondolkozott, hogy a lélek nem börtön, a pletyka pedig nem bilincsekbe vert rab. Az a hivatása, hogy házról-házra szálljon. Ezért amint meghallott egy-egy friss hírt, abban a nyomban tuladott rajta.

Kedves ismerősként állított be hozzám egy nyári nap délelőttjén. Az íróasztalomon halomszámra tornyosultak az akták és anynyira belemerültem a munkába, hogy észre sem vettem a szobába lépését. A hangra lettem figyelmes.

— Hasznos munkálkodást kívánok.

— Köszönöm.

— Jónapot, aggyon Isten.

— Jónapot. Na, mi ujság?

— Szörnyen elírádтам.

— Hát akkor üljön le.

Leült. Reánéztem és megállapítottam, hogy rettenetes vihar zúghat a lelkében. Az arca dúlt. Szeme tört. Kevés ideig hallgatott. De csak kevés ideig. Azután kitört belőle az érzelem és sóhajtvá szólt:

— Baj van.

— Mi az a baj? Beteg valaki a családban?

— Beteg. A nászasszony. Ez ugyan még nem volna elviselhetetlen fájdalom, mert előbb, vagy utóbb: egyszer mindnyájunknak meg kell halni.

— Talán halott van?

— El tetszett találni. Még hozzá nem is egy, hanem három.

— Ez már csakugyan megdöbbenő.

— Nem az én halottam ugyan egyik sem, de azért igazán megdöbbenő. Mert mind a három más hitű, a temetés pedig egyidőben van. Hogy juthatok el így mindegyikhez.

— Sehogy.

— Ezért olyan szörnyű az eset, kéremalássan. Máskor két héti sincs temetés, most meg egyszerre három.

— Legalább jó ismerősei voltak a megboldogultak?

— Nem. Azt nem mondhatom.

— És mégis el akar menni a temetésükre?

— Hogyne! Hiszen nekem ez az egyetlen szórakozásom.

Vigasztalni kezdtem, hogy nyugodjon bele a változhatatlanba. Majd más, derűsebb témára tértem át, hogy lelke égő sebére gyógyító balzsamot vigyek. Hiába volt minden. Miután eleget társalkodtunk, felállott és indulni akart. Úgy látszik, mégis meggondolta a dolgot, mert a másik pillanatban már visszaült a helyére. Valamit még mondani akart.

— Bizony, úgy van az, kérem, hogy valamirevaló temetésen sok a látnivaló. Az ember kíváncsi, hogy milyen a koporsó? Más a papírszemfedeles fakoporsó, meg más, ha selyemből van a szem-

fedél. Némelyik érckoporsó olyan csuda-gyönyörű, hogy szinte megkívánja az ember.

— Az ám! Úgy vagyunk azzal néha mindnyájan.

— Bizony úgy. No, de megyek is már. Feltartottam a munkában?

— A világért sem!

— Hát akkor maradok még egy kevés ideig.

Marcsa néni nagyot lélekzett és újból nekilátott a munkának.

— Aztán nagyon érdekli a népet, hogy sírnak-e a gyászolók. Némelyik úgy törí magát, hogy az ember azt hiszi: belehal a fájdalomba. Másiknak meg egyetlen könnye sem hull. Sokféle az ember. Tetszik emlékezni az öreg Daru temetésére?

— Nem emlékezem.

— Igaz, nem most volt. Tíz esztendővel ezelőtt lehetett. Örökké emlékezetes eset történt ott.

— Micsoda?

— Szegény Daruné háromszor vágódott el a temetésen, másnapra pedig meghalt. Még mondtuk akkor, hogy ritkaság, hogy egy asszony már másnapra meghaljon az ura után. Megható, szép dolog. Gyönyörű eset. Már másnapra!

Özvegy Katlanné ezután közölte velem, hogy még sok ilyen érdekes históriát szeretne elmesélni, de most már csakugyan indul. Felcihelődött. Az ajtóig eljutott. Ott azonban meggondolta a dolgot és visszakíváncozott.

— Azt akarom még mondani, hogy a búcsúztató a legszebb valami a világon. Reggeltől-estig elhallgatnám. Éten-szomjan.

— Hallott is már egy párat életében, ugy-e?

— Hej, de boldog volnék, ha annyi pengő volna a zsebemben, ahányat én már hallottam. Mind szép az, kérem. Egyik gyönyörűbb, mint a másik. Ott volt a múlt héten az öreg Balogné temetése. Mindnyájan kíváncsiak voltunk arra, hogy: ugyan mit lehet szegény felett mondani, mert rosszul élt az urával. Mindig ütötte-verte az az elvetemült.

— No, és?

— Csak annyit tetszett mondani, hogy sokat szenvedett, szegény, de azért az a piszok ember érthetett belőle, ha akart.

Ekkor kopogtattak az iroda ajtaján. Tanyaiak jöttek. Katlanné erre végérvényesen elbúcsúzott. Hónapok múlhattak el. Nem láttam sehol. Hanem egyszer mégis találkoztam vele. A város másik végén volt temetés. Ott állott a koporsó közelében. A szertartás után, amint végighaladtam az udvaron, hozzámcsatlakozott. Csak egy szavam volna, — kérlett — tessék meghallgatni. Közben kiértünk az utcára és várakozni kellett addig, míg a tömeg eligazodik. Kérése teljesítésének tehát nem volt akadálya.

— Régen nem találkoztunk, — kezdette az eszmecserét.

— Csakugyan régen.

— Már azt tetszett gondolni bizonyosan, hogy meghaltam.

— Nem gondoltam én.

— Pedig majdnem úgy volt. Kicsibe mult. De hála Istennek, nem haltam meg.

— Örömmel látom.

— Nekem nem lett volna ilyen szép temetésem, mint ez. Meg lehetünk elégedve a koporsóval.

— Meg bizony.

— A halottnak sem lehet egy szava sem.

— Nem bizony.

— A gyászolók is eleget sírtak.

— Az ám.

— Hanem a gyászbeszéd miatt kavarodás van.

— Micsoda?

— Julcsa ángyom kimaradt a szavaltból. Kár, mert nagyon érzékeny természetű. Hogy fáj ez annak.

Közben megindult a menet. A beszélgetésnek — jóleső megnyugvásomra — vége szakadt. Az egyik közeli utcakeresztezésnél azonban megint összetorlódott a nép. Meg kellett állnunk, akár akartuk, akár nem. Ezt a kedvező alkalmat használta fel egy öregasszony arra, hogy megszólítson.

— Kéremalássan, tessék megbocsátani, hogy idebátorkodtam. Csak azt akarom mondani, hogy én nem ezen a hiten vagyok ugyan, de ehhez fogható beszédet még nem hallottam, amióta az eszem tudom. Nem is hiszem, hogy valaha még hallhatok ilyen. Csuda-szép volt.

— És megnyugodott a lelke?

— Nem nyugodott meg. Nem is nyugszik meg soha, mert sokbajú asszony vagyok. A szavalt azonban gyönyörű volt.

Múlt az idő. Egy reggelen öregasszony állít be az irodába. Köszön.

— Miben fárad lelkem? — kérdeztem.

— Nem fáradok semmiben. Fiatalkoromban eleget törtem magam. Öregségemre nekem is kell pihenés.

— Hát akkor miért jött?

— Segítséget kérek.

— Van koldulási engedélye?

— Nekem? Hogy volna? Nincs arra szükség. Nem vagyok én koldús. Ismernek engem előkelő házaknál is.

— Idevalósi?

— Igen. Itt lakott nekem valamennyi nemzetségem. Szegény édesapám, nyugodjon, Hajdú János gazduramnál szolgált és sokszor mondogatta, hogy ha miniszternek hívnák Pestre, oda sem menne, olyan jó helye van.

Néhány fillérért éppen a pénztárcámba nyúltam mikor a vendégem közbevágott:

— Nem tetszik rám emlékezni?

— Nem emlékezem.

— Tessék csak egy kicsit gondolkozni.

— Nincs időm rá.

— Én vagyok az öreg Kondorné.

— Isten éltesse!

— Köszönöm. Én voltam az az asszony, aki a multkorában egy temetésen azt mondtam, hogy nem ezen a hiten vagyok ugyan, de olyan beszédet, mint amilyent ott hallottunk, még nem hallottam, amióta az eszem tudom és nem is hiszem, hogy valaha halljak ahhoz foghatót. Én mondtam ezt, kérem.

— Jól van. Emlékezem. Itt van, nézze, egy pengő. Használja egészséggel.

Az öregasszony hálálkodva távozott. A tiszteletdíj — úgy látszik — örömet szerzett neki. A temetési kritikát azonban a búcsúzáskor újabbal töltötte meg.

— Kár, hogy nem ilyen emberekből áll az egész világ. Milyen más lenne az élet!

Alig mult el pár hét, ismét megjelent.

— Tetszik emlékezni rám? — kérdezte.

— Emlékezem. Nem maga volt az az asszony, aki a multkorában, egy temetésen azt mondta, hogy . . . ?

Újjongó örömmel szakított félbe és diadalittasan szólt:

— Igen, én voltam. Én mondtam, hogy olyan beszédet, mint amilyent ott hallottunk, még nem hallottam, amióta az eszem tudom és nem is hiszem, hogy még valaha halljak ahhoz foghatót.

— A multkor kapott tőlem valamit?

— Kaptam, kéremszépen. Egy pengőt.

— Itt van megint egy pengő. Tiszteletdíj.

— Alássan köszönöm. Meghálálom. Nem voltam hálátlan eddig sem, mert sokfelé járok és a városban. Amerre jártam, mindenfelé elmondtam, hogy ahhoz fogható beszédet még nem hallottam. Tudja már a félváros. Nem vagyok én hálátlan. Tudom, hogy mi illik.

A harmadik látogatást már nehezen vártam. Arra gondoltam, hogy könnyen kikerekedhetik egy novella a látogatás nyomán. Hiába vártam. Nem jött a kritikusom. Már kezdtem elfelejteni, mikor egyszer iskolás gyerek jött hozzám, mélyen hajlongva.

— Kezét csókolom. Kondor néni küldött. Azt üzeni, hogy beteg. Azért nem jöhet. Mihelyt jobban lesz, mindjárt ellátogat.

— Mondjad meg, kisfiám, Kondor néninek, hogy tisztelem és jobb egészséget kívánok neki.

Nem kellett sokáig várnom rá. Friss, jó egészségben láthattam újból.

— A pengő végett jöttem, — szólt bizalommal.

— Helyes. Hanem tudja mit ajánlok?

— Nem tudom.

— Egyezzünk ki. Adok még egy pengőt és ezzel kvittek vagyunk. Így azután három pengőt keresett rajtam. Elfogadja?

— Tessék várni egy kicsit. Gondolkozom rajta.

Leült az öreg, kopott díványra. Gondolkozott.

— Mit jelent az, kéremszépen, hogy kvittek vagyunk? Ezt nem értem.

— Hát ez azt jelenti, hogy több pengővel nem tartozom magának, maga sem tartozik nekem több dícsérettel.

— Tessék ide adni a pengőt! — kérlett csalódottan. — Nem három pengőt ért ugyan az, amit mindenfelé hirdettem a városban, hogy olyan beszédet, mint akkor hallottunk . . .

— A többit már tudom. Elhagyhatja.

— Akkor megyek. Jaj, de sajnálom, hogy nem mondhatom többet, mert a három pengőért igazán elégszer mondtam. Tán még sokszor is azért a kis pénzért.

Az öregasszonyt azóta sem láttam. Eltűnt nyomtalanul.

Minapában aztán fényes gyülekezetben voltam. Ünnepi szónok reszkető hangja zúgott végig másfél órán át a hatalmas teremben. Hosszan beszélt, fáradtan beszélt. Alig vártuk, hogy vége legyen. Dörgő, zúgó éljenzés zúgott a beszéd nyomán. A terem mindegyik részéből zarándokoltak a gratulánsok a boldog szónokhoz.

— Gyönyörű volt, — mondta az egyik.

— Remek volt, — harsogott a másik.

— Gratulálok, Gratulálok, Gratulálok, — hangzott erről is, arról is.

Én pedig meghúzódtam a terem egyik sarkában. Onnan néztem a jelenetet. Lelki szemeim előtt egyszer csak megjelent az öregasszony. A kritikusom. És magamban — önkéntelenül — suttozni kezdtem:

— Ehhez fogható beszédet még nem hallottam, amióta az eszem tudom és nem is hiszem, hogy valaha még halljak ehhez foghatót.

(Szentcs.)

Böszörményi Jenő.